

Oponentský posudek disertační práce Andrey Vítové

Poezie prvních tří desetiletí 19. století

Východiska a podmínky tvorby a její žánrová skladba

v díle osvícenské básnické generace

Autorka v předkládané disertační práci důkladně a zdařile mapuje a představuje básnickou produkci, kterou vymezuje zřetelně časově, totiž hranicí od devadesátých let 18. století po 30. léta 19. století (jakkoli v titulu zůstalo 18. století upozaděno), rovněž jasně jazykově, a sice soustředěním na česky psanou poezii, méně průhledně však již teritoriálně (týká se zejména česky píšících básníků slovenského původu a dosahu jejich děl – viz i dále), nejopatrněji pak při pojmenování „osvícenské básnické generace“ v podtitulu práce; vyhýbajíc se – patrně záměrně – termínu národní obrození, resp. raně obrozenecká literatura (byť jej po reflexi v úvodu práce používá vcelku běžně), a přiklonivši se k – dle mého názoru neméně problematickému a diskutabilnímu – atributu „osvícenská“ (ten zůstal úvahou nedotčen). Třetímu termínu, který se k dvěma předchozím volně druží, totiž pojmu vlastenectví, se však dostalo autorčiny pozornosti zásadní a soustředěné, souhrnné i detailní, a byť je mu věnována speciální kapitola, prostupuje celou prací jako pojem vpravdě – a právem – centrální.

Česky psanou básnickou tvorbu na ploše vymezených čtyř desetiletí sleduje autorka především z pohledu její žánrové skladby, distancujíc se hned na začátku od hledání a porovnávání hodnot těchto textů. Jako problematické se mi v této souvislosti (jakož i v jiných) jeví zvolený korpus pramenů – autorka jej zmiňuje žel pouze v tezích a navíc jen v souhrnu „*Disertační práce čerpá z prvních knižních vydání básnických sbírek a almanachů (...), dále z dobových periodik (...) a i z příležitostných tisků.*“ (Teze, s. 9). V práci tohoto typu bych předpokládala detailní seznam pramenů: odkaz ke dvěma elektronickým databázím se mi zdá nedostatečný a nejasný (není zřejmé, zdali autorka podrobila zkoumání všechny zde shrnuté texty, nebo jen některé; jaká byla případná kritéria výběru apod.); navíc v některých případech autorka oproti svému tvrzení záměrně a úspěšně porovnává jednotlivá vydání vybraných sbírek či děl (např. Hněvkovského *Děvín*). Druhou otázkou, kterou si kladu nad volbou pramenného korpusu, je ta, proč nebyly akceptovány rukopisné prameny (zejména žánr příležitostné poezie k tomu jednoznačně vybízí, rovněž analýza balady/romance ve vztahu ke kramářským písním či k lidové poezii, lidová tvorba zůstala z tohoto pohledu – i v

kapitolách o milostné či přírodní lyrice – stranou). Třetí dotaz v souvislosti s korpusem pramenů pak směřuje ke kapitolám o jednotlivých žánrech a útvarech – ve většině z nich jsou interpretovány vybrané, reprezentativní texty a zmíněno jen několik autorských jmen; v jediném případě – u milostné lyriky, resp. anakreontské poezie – je uveden výčet autorů tento žánr pěstujících (svod jmen tak trochu nahrazuje chybějící seznam pramenů; s. 115). Nabízí se otázka, proč k němu autorka sáhla právě zde a proč tak neučinila i v ostatních případech. Jakkoli však není v tomto směru práce detailně vybavena a vypravena, soudě podle textu je její kvantitativní základna značná, dostatečně různorodá a rozhodně nadprůměrná; podobně lze hodnotit i širší sekundární literatury.

V obecných kapitolách o vlastenectví, jazyku a prozodii, tvůrci a adresátu dobové produkce nastiňuje autorka „*předpoklady básnické tvorby daného období*“ (Úvod, s. 6), soustřeďujíc svou pozornost na analýzu rozhodujících činitelů, jež tuto tvorbu ovlivnily a jež se do ní promítly. Zatímco v částech věnovaných pojmu vlast, jazykovým či prozodickým otázkám a čtenáři vychází autorka do značné, ale akceptovatelné míry ze sekundární literatury (v některých případech dle mého názoru již novými bádáními modifikované – srov. Vodičkovu půl století staré tvrzení „*všechna literární produkce psaná českým jazykem byla v polovině 18. století určena jen čtenářům lidového původu, především pak venkovským.*“; s. 34), kapitolu věnovanou postavení a pojetí básníka považuji za zdařilou a inspirativní sondu do dobové situace, zejména díky tomu, že vychází z málo známých a málokdy připomínaných pramenů (A. Rybička). V partu soustředěném na vykreslení dobového okruhu čtenářů zopakuje se na dvou místech v souvislosti s funkcemi tvorby obrozenských básníků tvrzení přeceňující dle mého názoru estetickou funkci a její postavení v básnické tvorbě starších období českého písemnictví („*básnickou tvorbu vyvázali ze souvislostí čistě estetických*“, s. 40; „*Česká kniha, a máme zde na mysli knihu básnickou, vystupovala z tradičních vazeb, opouštěla pole výlučně estetické a stávala se znakem, dokonce národním symbolem.*“, s. 43) – synkretismus funkcí v barokní epoše, jakož i v této periodě, byl myslím již jednoznačně prokázán (týká se i konstatování: „*Jako mnohé jiné žánry raného obrození, vyvázala se také óda z kontextu pouze estetického (...)*“; s. 171).

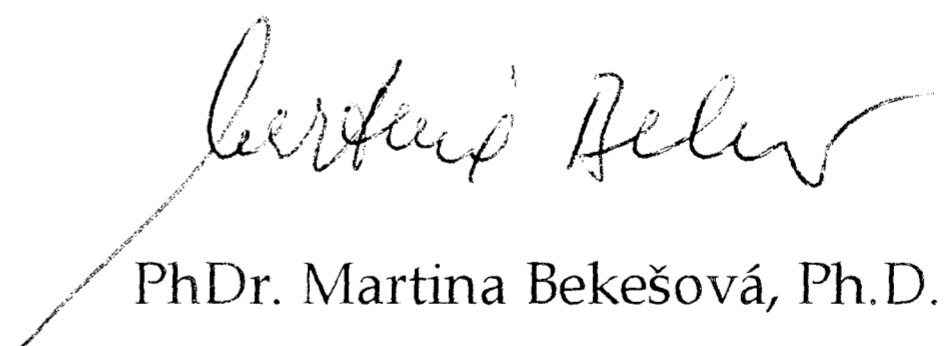
Kapitoly věnované jednotlivým žánrům a některým vybraným útvarům jsou zpracovány s patrným rozhledem, přehledem a s jasnou dikcí, založené na interpretacích konkrétních textů, srozumitelné a vycházející vstříc zpracovanému materiálu. V některých z nich bych uvítala interpretační analýzu většího počtu textů (part o eposu; zde postrádám i pojednání o překladech děl antických či novodobých), v jiných hlubší zakotvení v literárněteoretických i literárněhistorických souvislostech (příležitostná poezie, její typologie,

funkce, kořeny a vývoj v novověkém českém písemnictví; podobně dvojí typ epigramu a jeho tradice v české literární historii), rozpaky ve mně coby slovakistce vzbuzuje způsob výběru a zařazení skladeb česky píšících slovenských básníků (postrádám zejména recepci Tablicových balad, Palkovičovy básně *Slavín a Krasobyla* či alespoň připomínku *Nové knihy zpěvů křesťanských* Štěpána Lešky); v souvislosti s nimi bych pak ráda znala odpověď na otázku, kam by autorka práce zařadila - z pohledu žánrového, tak jak jej nastínila - jejich tzv. „programové“ skladby - Palkovičovo *Vidění Dobromyslovo* (úvodní báseň sbírky *Múza ze slovenských hor*), Šafaříkovo *Zdání Slavomilovo* (úvodní báseň *Tatranské múzy s lýrou slovanskou*) a Tablicovy skladby *Svobodné volení*, *Spisovatel*, *Slávia věncem ozdobená* či *Světlo literního umění* (vše ve čtyřech svazcích *Poezyj*) - a dále, zda se v souvislosti s jejich díly poohlédla i po nejnovější sekundární literatuře jim věnované (mám na mysli zejména práce Miloslava Vojtecha).

Na druhou stranu v této hlavní části práce nezbývá než vysoce ocenit fakt, že do ní byla zařazena a tím pádem i pro zkoumané období akceptována (v syntézách dějin české literatury doposud upozaděná) duchovní lyrika, vymezeno jí náležité místo v této periodě a naznačeny její proměny. Stejnou pochvalu zaslouží i precizně vypracovaná kapitola o hádankách a hříčkách.

Obraz žánrového spektra a vývoje česky psaného básnictví tohoto období jeví se díky celkovému pojetí práce (kompozičnímu, obsahovému a metodologickému) a především zdařilému naplnění autorčiných předsevzatých cílů jako otisk živoucí (a ne živořící) části české literární historie. Práci proto doporučuji k obhajobě a po jejím úspěšném obhájení navrhuji, aby byla autorce udělena hodnost „Ph.D.“.

V Praze dne 2. května 2008

PhDr. Martina Bekešová, Ph.D.